

Zakres i formy realizacji uprawnień związkowych określa ustawa o związkach zawodowych, Kodeks pracy i inne przepisy prawa - tworząc warunki zapewniające związkom zawodowym wypełnianie ich podstawowych funkcji, zadań związanych z reprezentowaniem i obroną praw oraz interesów pracowników wobec kierowników zakładów pracy, organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego a także innych podmiotów.

Uprawnienia przysługujące związkom zawodowym wyrażają się różnymi, co do treści prawnej - formami ich wpływu na decyzje i rozstrzygnięcia podejmowane przez właściwe organy w indywidualnych sprawach związanych ze stosunkiem pracy, jak i w sprawach dotyczących całego załóg, czy też większych zbiorowości pracowniczych lub ogółu zatrudnionych.

SPRAWY WYMAGAJĄCE UZGODNIENIA ZE ZWIĄZKAMI ZAWODOWYMI

A. Do spraw wymagających uzgodnienia z zakładową organizacją związkową należy:

1. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownicy w okresie ciąży i urlopu macierzyńskiego (art. 177 § 1 Kodeksu pracy);
2. Określenie terminu rozwiązania z pracownicą umowy za wypowiedzeniem w okresie ciąży lub urlopu macierzyńskiego w razie likwidacji zakładu pracy (art. 177 § 4 Kodeksu pracy);
3. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z pracownikiem pełniącym funkcję społecznego inspektora pracy - w czasie trwania mandatu oraz w okresie roku po jego wygaśnięciu (art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 24.06.1983 r. o społecznej inspekcji pracy - Dz. U. Nr 35, poz. 163; zm. Dz. U. Nr 35 z 1985 r. poz. 162);
4. Rozpatrzenie sprzeciwu pracownika od wymierzonej mu kary porządkowej (art. 112 Kodeksu pracy);
5. Ustalenie stanowisk pracy lub rodzajów prac, przy których jest dopuszczalne używanie przez pracowników za ich zgodą odzieży i obuwia własnego zamiast obuwia i odzieży przewidzianych tabelami norm odzieży roboczej (art. 237 § 27 Kodeksu pracy);
6. Ustalenie zakładowej tabeli norm przydziału ochron osobistych, odzieży i obuwia roboczego (art. 237 § 18 Kodeksu pracy);
7. Ustalenie regulaminu pracy w zakładzie (podstawa prawna: art. 1042 Kp);
8. Ustalenie planów urlopów w zakładzie pracy (art. 163 § 1 Kodeksu pracy w związku z art. 27 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych);
9. Ustalenie i zmiana zakładowego systemu wynagradzania i związanego z nim regulaminu nagród i premiovania (art. 27 ust. 3 ustawy o związkach zawodowych w zw. z art. 772 § 4 Kp);
10. Ustalanie regulaminu zakładowego funduszu świadczeń socjalnych oraz przyznawanie pracownikom świadczeń z funduszu (art. 27 ust. 1 i 2 ustawy wymienionej w pt. 9);

11. Zawarcie oraz zmiana zakładowego układu zbiorowego pracy (art. 24123 Kp i 241 9 Kp);
12. Wypowiedzenie, rozwiązanie stosunku pracy, dokonanie wypowiedzenia zmieniającego na niekorzyść pracownika będącego członkiem zarządu lub komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej w czasie trwania mandatu oraz w okresie roku po jego wygaśnięciu (art. 32 ust. 1 i 2 ustawy wym. w pt. 9);

13. Wypowiedzenie, rozwiązanie stosunku pracy, dokonanie wypowiedzenia zmieniającego na niekorzyść pracownika będącego członkiem komitetu założycielskiego związków zawodowych przez okres 6 miesięcy od dnia utworzenia komitetu założycielskiego (art. 32 ust. 3 ustawy wymienionej w pt. 9).

B. Do spraw wymagających uzgodnienia z ogólnokrajową organizacją związkową należy:
Wypowiedzenie, rozwiązanie bez wypowiedzenia stosunku pracy, dokonanie wypowiedzenia zmieniającego na niekorzyść pracownika, przez zakład pracy pracownikowi, który pełni lub pełnił funkcję z wyboru w organach organizacji związkowych działających poza zakładem pracy - w czasie trwania mandatu oraz rok po jego wygaśnięciu (art. 32 ust. 4 z dnia 23.05.1991 r. o związkach zawodowych Dz. U. Nr 55, poz. 234);

SPRAWY WYMAGAJĄCE KONSULTACJI Z ZAKŁADOWĄ ORGANIZACJĄ ZWIĄZKOWĄ

1. Wypowiedzenie pracownikowi umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony (art. 38 § 1 i art. 194 Kodeksu pracy);
2. Wypowiedzenie pracownikowi warunków pracy lub płacy (art. 42 § 1 i art. 43 w związku z art. 38 § 1 Kodeksu pracy);
3. Rozwiązanie umowy o pracę z pracownikiem bez wypowiedzenia (art. 52 § 3 i art. 53 § 4 Kodeksu pracy);
4. Zajmowanie stanowiska, co do zamierzonych uchwał organów samorządowych lub decyzji dyrektora przedsiębiorstwa dot. spraw wchodzących w zakres działania związków zawodowych (art. 36 ustawy z dn. 25.09.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego - Dz. U. Nr 24, poz. 123 z późniejszymi zmianami).
5. Zawieranie porozumienia w sprawie rozwiązania stosunków pracy z grupą pracowników obejmującą, co najmniej 10% załogi w zakładach pracy zatrudniających do 1000 pracowników lub, co najmniej 100 pracowników w zakładach pracy zatrudniających powyżej 1000 pracowników (art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28.12.1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Z 1990 r. nr 4, poz. 19 z późniejszymi zmianami).

UPRAWNIENIA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH REALIZOWANE SAMODZIELNIE W FORMIE WŁASNYCH DZIAŁAŃ LUB INICJATYW

1. Wystąpienie z wnioskiem o zatarcie kary porządkowej przed upływem roku od jej udzielenia (art. 113 Kodeksu pracy);
2. Organizowanie wyborów społecznych inspektorów pracy i uchwalenie regulaminu tych wyborów (art. 6 ust. 6 ustawy z dn. 24.06.1983 r. o społecznej inspekcji pracy z późniejszymi zmianami);
3. Wystąpienie z wnioskiem do kierownika zakładu pracy w sprawie zwolnienia od pracy zakładowego inspektora pracy na czas pełnienia funkcji;
4. Odwołanie pracownika z pełnienia funkcji społecznego inspektora pracy w razie nie wywiązywania się przez niego z obowiązków;
5. Reprezentowanie pracowników w razie powstania sporu zbiorowego w zakładzie pracy (art. 2 ust. 1 ustawy z dn. 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych - Dz. U. nr 55, poz. 236);
6. Ustalanie wraz z drugą stroną sporu zbiorowego mediatora w celu rozwiązania sporu (art. 11 ust. 1 ustawy wym. w pt. 5);
7. Poddanie rozstrzygnięcia sporu zbiorowego kolegium arbitrażu społecznego (art. 16 ust. 1 ustawy wym. w pt. 5);
8. Wyznaczenie trzech członków kolegium arbitrażu społecznego powołanego dla rozstrzygnięcia sporu zbiorowego (art. 16 ust. 3 ustawy wym. w pt. 5);
9. Organizowanie strajku i innych form protestu (art. 20 ust. 1, art. 12 i art. 25 ustawy wym. w pt. 5);
10. Powołanie wspólnie z pracodawcą zakładowej komisji pojednawczej (art. 244 § 3 Kodeksu pracy).

POZOSTAŁE UPRAWNIENIA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH na szczeblu ogólnokrajowej organizacji międzyzwiązkowej i ogólnokrajowego związku zawodowego

1. Prawo opiniowania założeń i projektów ustaw oraz aktów wykonawczych do tych ustaw w zakresie objętym zadaniami związków zawodowych (art. 19 ust. 1 ustawy z dn. 23.05.91 r. o związkach zawodowych - Dz. U. nr 55, poz. 234);
2. Prawo wyrażania publicznie opinii na temat założeń lub projektów ustaw oraz aktów wykonawczych do tych ustaw (art. 19 ust. 4 ustawy wym. w pt. 1);
3. Prawo występowania z wnioskami o wydanie lub zmianę ustawy albo innego aktu prawnego w zakresie objętych zadaniami związku zawodowego (art. 20 ust. 1 ustawy wym. w pt. 1);
4. Prawo prowadzenia rokowań zbiorowych oraz zawierania układów zbiorowych pracy a także

innych porozumień przewidzianych przepisami prawa pracy (art. 21 ust. 1 ustawy wym. w pt. 1);

5. Prawo występowania do Sądu Najwyższego z wnioskami o wyjaśnienie przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych budzących wątpliwości lub, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie (art. 22 ust. 2 ustawy wym. w pt. 1).

6. Prawo występowania do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawach:

a) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,

b) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażanej w ustawie,

c) zgodności przepisów prawa, wydanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,

d) zgodności z konstytucją celów lub działalności partii politycznych,

e) skargi konstytucyjnej, - jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania związku zawodowego (art. 191 Konstytucji RP).

POZOSTAŁE UPRAWNIENIA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Do uprawnień, które nie są ściśle przyporządkowane określone mu szczeblowi organizacyjnemu ruchu związkowego należą:

1. Reprezentowanie pracowników i innych osób, a także obrona ich godności, praw oraz interesów materialnych i moralnych, zarówno zbiorowych, jak i indywidualnych (art. 4 ustawy z dn. 23.05.1991 r. o związkach zawodowych - Dz. U. nr 55 poz. 234);

2. Reprezentowanie interesów pracowniczych na forum międzynarodowym (art. 5 ustawy wym. w pt. 1);

3. Współuczestniczenie w tworzeniu korzystnych warunków pracy, bytu i wypoczynku (art. 6 ustawy wym. w pt. 1);

4. Kontrolowanie przestrzegania przepisów dotyczących interesów pracowników, emerytów, rencistów, bezrobotnych i ich rodzin (art. 8 ustawy wym. w pt. 1);

5. Prawo tworzenia i wstępowania do międzynarodowych organizacji pracowników (art. 11 ust. 3 ustawy wym. w pt. 1);

6. Sprawowanie kontroli nad przestrzeganiem prawa pracy oraz uczestniczenie w nadzorze nad przestrzeganiem przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (art. 23 ust. 1 ustawy wym. w pt. 1);

7. Prawo występowania do właściwego organu z żądaniem spowodowania usunięcia we właściwym trybie stwierdzonej nieprawidłowości, jeżeli zdaniem związku postępowanie organu administracji państwowej i samorządu terytorialnego lub pracodawcy jest niezgodne z prawem lub narusza zasady sprawiedliwości (art. 23 ust. 2 ustawy wym. w pt. 1);
8. Prowadzenie działalności gospodarczej (art. 24 ust. 1 ustawy wym. w pt. 1);
9. Prawo ustanawiania Fundacji (art. 2 ustawy z dn. 6.04.1984 r. o fundacjach - jedn. tekst w Dz. U. nr 46 z 1991 r. poz. 203);
10. Prawo wytaczania powództw w sprawach o roszczenia pracowników ze stosunku pracy, o roszczenia członków spółdzielni ze spółdzielczej umowy o pracę oraz o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego (art. 462 Kodeksu postępowania cywilnego oraz § 6 zarządzenia Min. Sprawiedliwości z dn. 1.07.1991 r. w sprawie ustalenia wykazu organizacji społecznych uprawnionych do działania przed sądami w imieniu lub na rzecz obywateli - Monitor Polski nr 22 poz. 155);
11. Reprezentowanie pracowników lub osób ubezpieczonych na podstawie udzielonego pełnomocnictwa - przed sądami z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 465 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego);
12. Reprezentowanie pracowników lub innych uprawnionych osób - za ich zgodą – w postępowaniu o świadczenia emerytalno-rentowe (§ 5 ust. 2 rozp. RM z dn. 7.02.1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. nr 10, poz. 49);
13. Prawo wytaczania powództw oraz wstępowania do postępowania w każdym jego stadium w sprawach o roszczenia alimentacyjne (art. 61 § 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego oraz § 1 zarządzenia Min. Sprawiedliwości wym. w pt. 10);
14. Prawo występowania przed sądami - na podstawie udzielonego pełnomocnictwa – w sprawach o roszczenia alimentacyjne o ustalenie ojcostwa oraz o przysposobienie (§ 1 i 2 zarządzenia Min. Sprawiedliwości wym. w pt. 10);
15. Prawo przedstawienia sądowi poglądu istotnego dla sprawy toczącej się przed sądem (art. 63 Kodeksu postępowania cywilnego);
16. Prawo zgłaszania udziału w postępowaniu karnym (sądowym), jeżeli zachodzi potrzeba obrony interesu społecznego, objętego zadaniami statutowymi związku zawodowego (art. 90 § 1 Kodeksu postępowania karnego w związku z § 1 - 3 rozporządzenia Min. Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z dn. 10.12.1969 r. w sprawie ustalenia wykazu organizacji społecznych, które mogą zgłosić swego przedstawiciela w postępowaniu karnym - Dz. U. nr 37, poz. 323);
17. Prawo wstąpienia z żądaniem wszczęcia postępowania administracyjnego lub dopuszczenia do udziału w toczącym się postępowaniu administracyjnym, jeżeli jest to

uzasadnione celami statutowymi organizacji związkowej i gdy przemawia za tym interes społeczny (art. 31§ 1 Kodeksu postępowania administracyjnego);

18. Prawo przedstawienia - za zgodą organu administracji państwowej - poglądu w sprawie objętej postępowaniem administracyjnym, jeżeli organizacja związkowa nie uczestniczy w tym postępowaniu (art. 31 § 5 Kodeksu postępowania administracyjnego);

19. Reprezentowanie interesów twórców projektu wynalazczych przed organami wymiaru sprawiedliwości oraz w postępowaniu przed Urzędem Patentowym i Komisją Odwoławczą przy Urzędzie Patentowym (art. 9 ustawy z dnia 19.10.1972 r. o wynalazczości - jedn. Tekst Dz. U. nr 33 z 1984 r., poz. 177 z późn. zm.);

20. Prawo wnioskowania o podjęcie czynności przez Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 9 ustawy z dn. 7.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich - jedn. tekst Dz. U. nr 109 z 1991 r. poz. 471).